

УДК 330.322

Державна політика України в інвестиційній сфері: концептуальні та прагматичні аспекти

Вербіцька І.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету

У статті здійснено огляд динаміки інвестування в економіку України за останні роки. Окреслено особливості основних типів державної інвестиційної політики. Обґрунтовано доцільність реалізації активної політики держави у сфері інвестицій. Висвітлено поточне організаційне, правове та інституційне забезпечення державної підтримки інвестицій. З'ясовано проблеми та перспективи залучення інвестицій в Україну.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, інвестиційна політика, державне регулювання.

Вербицкая И.И. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ В ИНВЕСТИЦИОННОЙ СФЕРЕ: КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПРАГМАТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ

В статье сделан обзор динамики инвестирования в экономику Украины за последние годы. Определены особенности основных типов государственной инвестиционной политики. Обоснована целесообразность реализации активной политики государства в сфере инвестиций. Освещено организационное, правовое и институциональное обеспечение государственной поддержки инвестиций. Выявлены проблемы и перспективы привлечения инвестиций в Украину.

Ключевые слова: инвестиции, инвестирование, инвестиционная политика, государственное регулирование.

Verbitska I.I. STATE POLICY OF UKRAINE IN THE INVESTMENT SPHERE: CONCEPTUAL AND PRAGMATIC ASPECTS

The article reviews the dynamics of investment in the economy of Ukraine in recent years. The features of the main types of state investment policy are outlined. The expediency of realization of active state policy in the sphere of investments is substantiated. The current organizational, legal and institutional support of state support of investments is highlighted. Problems and prospects of attraction of investments in Ukraine are revealed.

Keywords: investment, investment, investment policy, state regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективна державна політика в інвестиційній сфері створює надійне підґрунтя для економічного та технологічного розвитку країни. Однак огляд активності інвестиційної діяльності впродовж останніх років засвідчує низькі темпи приросту інвестицій в Україну попри заяви уряду про різноманітну підтримку інвесторів. Так, за даними Державної служби статистики України у 2017 році в українську економіку іноземні інвестори з 76 країн світу вклали 1630,4 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), що майже у 3 рази менше ніж у 2016 році (рис. 1).

З початку надходження обсяг залучених в українську економіку прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) становив 39144,0 млн. дол. США станом на 31.12.2017 року (рис. 2).

Водночас слід відзначити, що інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Так, станом на 31.12.2017 р. найвагоміші обсяги надходжень прямих інвес-

тицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 26,1% та підприємств промисловості – 27,3 %. Традиційно найбільші обсяги інвестицій надходять з Кіпру – 25,6 %, Нідерландів – 16,1%, Російської Федерації – 11,7%, Великої Британії – 5,5%, Німеччини – 4,6%, Віргінських Островів (Брит.) – 4,1%, і Швейцарії – 3,9% [2].

Отже, очевидним є факт, що державна політика у сфері інвестицій, яка реалізовувалася протягом останнього часу, не забезпечує вітчизняну економіку необхідними вкладеннями, від чого страждає економічний і технологічний поступ країни. Тому дослідження питань ефективності державної інвестиційної політики України є особливо актуальним з огляду на суттєву активізацію процесів реформування національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти формування та реалізації політики держави щодо залучення інвестицій висвітлені у численних наукових працях

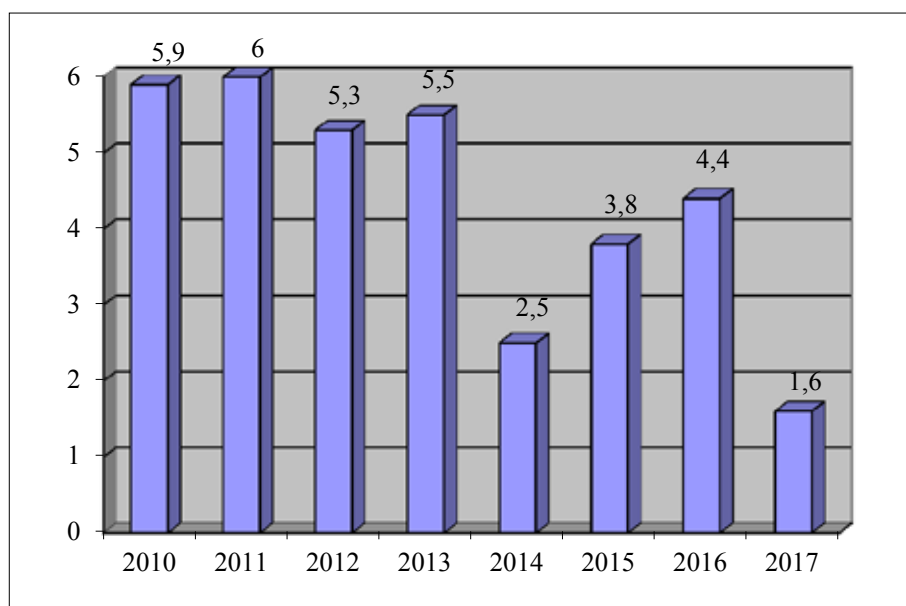

Рис. 1. Обсяги вкладених прямих інвестицій (акціонерного капіталу), млрд. дол. США

Джерело: складено на основі [2]

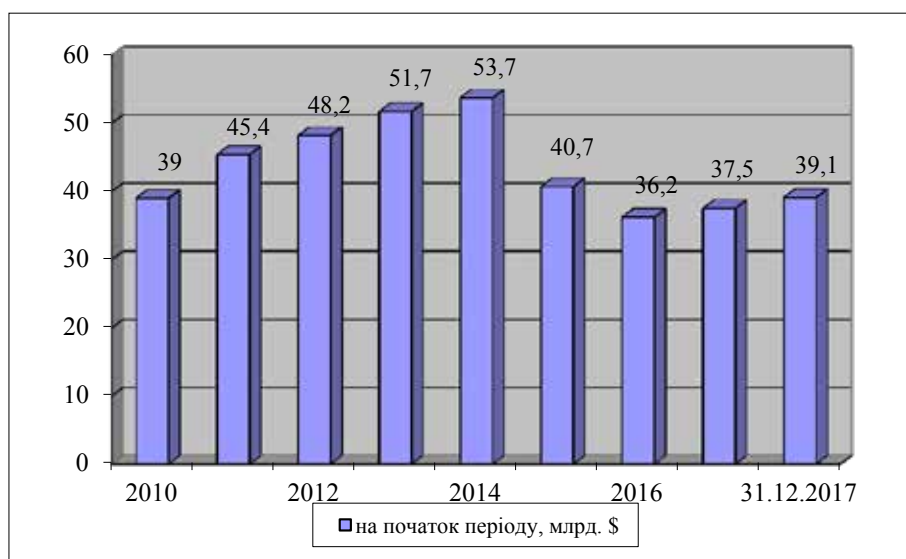

Рис. 2. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України, млрд. дол. США

Джерело: складено на основі [2]

останніх років. Так, у статті Т. В. Антоненко розглянуто особливості сучасної державної інвестиційної політики з акцентуванням уваги на залученні інвестицій в сільське господарство [1]. І. Ю. Штулер, В. В. Сержанов, Н. С. Орлова, Т. В. Максимова висвітлили питання формування державної політики залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік [6; 8; 9]. Публікація О. В. Литвин містить обґрунтування засобів вдосконалення методики комплексного

оцінювання та моніторингу ефективності інвестиційної політики держави [4]. Праця Д. В. Нехайчук присвячена концептуальним підходам щодо реформування інвестиційної політики в Україні [5]. Отже, державна інвестиційна політика є об'єктом дослідження багатьох вчених, однак суттєва мінливість економічних, політичних умов розвитку нашої країни зумовлює значну актуальність наукових розробок у сфері державної підтримки залучення інвестицій.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є моніторинг темпів інвестування вітчизняної економіки, діагностика поточного стану системи державної підтримки інвестицій, а також з'ясування проблем і перспектив їхнього залучення в Україну.

Виклад основного матеріалу. У науковій площині прийнято виділяти два основні типи державної інвестиційної політики: пасивну й активну [1, с. 150]. За умов пасивного варіанту в означеному секторі державне регулювання характеризується відсутністю цілеспрямованого впливу на формування інвестиційного ринку і, відповідно, інвестиційна діяльність реалізується через ринковий механізм. Така система регулювання інвестицій найбільш прийнятна для економіки країни, котра вже має значний ступінь розвиненості в періоди стабільного розвитку. При ринковому механізмі інвестування концентрується найчастіше у високододаткових галузях, які забезпечують швидку окупність капіталу, зокрема у фінансовому секторі, торгівлі, нерухомості. У реальному секторі економіки ринковий механізм стимулювання інвестицій опирається на власний капітал підприємств.

В умовах активної політики держави в інвестиційній сфері, в тому числі за рахунок формування цільових державних інвестицій, зусилля зосереджуються на створенні системи державно-приватного партнерства, а також формуванні сприятливого клімату для приватних інвестицій у реальний сектор економіки. Саме таку державну політику слід визнати найбільш прийнятною для України на даному етапі її розвитку, коли спостерігаються тривалі кризові явища у різних соціально-економічних сферах, а також недостатній розвиток багатьох механізмів ринкової економіки.

Таким чином, можна стверджувати, що активна інвестиційна політика – це саме той варіант поведінки держави, що дозволить забезпечити гармонійний розвиток державного та приватного секторів. Окрім того, можливо певним чином впливати на поведінку інвестора шляхом створення сприятливих умов для залучення інвестицій у визначені пріоритетні галузі. Звісно, для успішної реалізації активної політики держави в сфері інвестицій першочерговим є створення необхідного організаційного, правового, інституційного забезпечення та системи відповідних стимулів, передусім економічного характеру.

У ході даного дослідження була проведена діагностика поточного стану системи державної підтримки інвестицій, яка дозво-

лила констатувати, що за останні роки урядом України здійснено ряд важливих заходів, що підтверджують прямування шляхом активної інвестиційної політики. Так, суттєвим позитивним аспектом державної інвестиційної політики, на наш погляд, слід визнати розроблення дорожньої карти отримання державних гарантій суб'єктом господарювання – резидентом для реалізації інвестиційного проекту, відповідно до якої передбачено ряд етапів, а саме:

1. Одночасне проходження державної експертизи й оцінки економічної ефективності – господарюючий суб'єкт подає інвестиційний проект для отримання висновку до центрального органу виконавчої влади (сфери, якої стосується проект) або обласної державної адміністрації (коли проект стосується розвитку регіону) (40 днів), які, своєю чергою, звертаються до Міністерства економічного розвитку і торгівлі й отримують висновок оцінки економічної ефективності.

2. Надання банком листа наміру про кредитування проекту – господарюючий суб'єкт отримує у банку відомості про дійсну державну допомогу (підтримку), надану цьому суб'єкту господарювання.

3. Процедура комплексного аналізу ризику – суб'єкт господарювання отримує висновок Міністерства фінансів України протягом 30 днів.

4. Подання документів на конкурс та прийняття рішення про надання підтримки – конкурс проводиться центральним органом виконавчої влади протягом 45 днів.

5. Підготовка проекту акту Кабінету Міністрів України щодо умов надання державних гарантій – проект акту КМУ готують надавачі державної підтримки (30-60 днів).

6. Рішення Антимонопольного комітету України про прийнятність державної допомоги (підтримки) – надавачі (центральний орган виконавчої влади) державної підтримки звертаються до Антимонопольного комітету України.

7. Подання підписаного кредитного договору з банком та оформлення державних гарантій Міністерством фінансів України – Мінфін надає державну гарантію протягом 10 днів.

Реалізація інвестиційного проекту ґрунтується на достатньому, на наш погляд, правовому забезпеченні процесу отримання державної підтримки (державної гарантії) за відповідними етапами:

1. Розробка проекту:
– форму і порядок розроблення інвестиційного проекту затверджено Наказом Міністер-

ства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження форми проектної (інвестиційної) пропозиції, на основі якої готується інвестиційний проект, для розроблення якого може надаватися державна підтримка, Порядку розроблення та форми інвестиційного проекту, для реалізації якого може надаватися державна підтримка» № 724 від 19.06.2012 р.;

– Методичні рекомендації щодо розроблення інвестиційного проекту затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 03.11.2012 № 1279.

2. Експертиза та оцінка, аналіз ризиків:

– Порядок проведення державної експертизи інвестиційних проектів (Постанова КМУ від 09.06.2011 р. № 701);

– Методика проведення державної експертизи інвестиційного проекту (Наказ Мінекономрозвитку від 13.03.2013 р. № 243);

– Положення про управління ризиками, пов'язаними з наданням державних гарантій, та розподіл таких ризиків між державою, кредитором і позичальниками (Постанова КМУ від 23.02.2011 р. № 131).

3. Відбір:

– Порядок відбору інвестиційних проектів, для реалізації яких надається державна підтримка (Постанова КМУ 13.11.2013 р. № 835);

– Інформація про відібрані інвестиційні проекти вноситься до Державного реєстру інвестиційних проектів, ведення якого здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (Постанова КМУ від 27.12.2017 р. № 1062).

4. Рішення АМКУ:

– Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» від 01.07.2014 р. № 1555-VII.

5. Рішення щодо умов надання державних гарантій:

– прийняття рішення про умови надання державних гарантій – акт КМУ (готують надавачі державної підтримки, Міністерство фінансів України).

– виконання вимог Порядку погодження залучення державними підприємствами, у тому числі господарськими товариствами (крім банків), у статутному капіталі яких 50 та більше відсотків акцій (часток, паїв) належать державі, кредитів (позик), надання гарантій або поруки за такими зобов'язаннями (Постанова КМУ від 15.06.2011 р. № 809) [7].

Варто відзначити, що у кожній області України визначено посадових осіб, уповноважених з питань залучення та супроводу інвестицій. Інформація про контакти із ними є у відкритому доступі на офіційному сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

Водночас недостатньо ефективними слід визнати дії компетентних органів влади щодо популяризації країни та її окремих секторів як об'єктів інвестування на міжнародному інвестиційному ринку. Так, доцільно активніше працювати над залученням інвестицій не від традиційних, а від нових потенційних країн-інвесторів, зокрема Індії, Індонезії, Сінгапура, які демонструють стрімкі темпи економічного росту та мають відповідні інвестиційні ресурси.

Ключовим стримуючим фактором для інвесторів залишається високий рівень корупції в Україні, який, незважаючи на численні організаційно-інституційні заходи, все ж не вдається суттєво знизити. Так, за даними дослідження міжнародної антикорупційної організації Transparency International Україна здобула 30 балів зі 100 можливих у дослідженні Transparency International «Індекс сприйняття корупції» (CPI) за 2017 рік і посіла 130 місце (зі 180 країн) [3]. Таким чином, усі заходи уряду щодо значної активізації інвестиційного процесу поки-що не приносять очікуваних результатів. Тому без вагомих досягнень у сфері протидії корупції державна інвестиційна політика не матиме бажаного ефекту.

Висновки з цього дослідження. Отже, в умовах економічних дисбалансів і тривалих кризових явищ в Україні доцільним є провадження активної державної інвестиційної політики. Не останню роль у залученні інвестицій відіграє забезпечення політичної та законодавчої стабільності, рішуча та безкомпромісна боротьба з корупцією з інформуванням загалу про отримані результати, що має дати позитивний сигнал для потенційних інвесторів. У даному напрямі дослідження перспективним видається розроблення проектів інвестування, привабливих для нових, а не традиційних країн-інвесторів, що, своєю чергою, дозволить підняти інвестиційну сферу нашої держави на якісно новий щабель та сприятиме її соціально-економічному та технологічному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонєць Т. В. Особливості сучасної державної інвестиційної політики. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. 2013. № 4. С. 149-154.
2. Інвестиційна діяльність в Україні. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.05.2018).
3. Індекс корупції CPI-2017. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017>. (дата звернення: 21.05.2018).
4. Литвин О. В. Вдосконалення методики комплексного оцінювання та моніторингу ефективності інвестиційної політики держави. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 51. С. 79-85.
5. Нехайчук Д. В. Концептуальні підходи щодо реформування інвестиційної політики в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 20. С. 128-131.
6. Орлова Н. С., Максимова Т. В. Формування інвестиційної політики країни в умовах сталого розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 24. С. 166-170.
7. Процедура надання державної підтримки для розробки або реалізації інвестиційних проєктів. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ProtseduraNadanniaDerzhavnoiPidtrimkiDliaRozrobkiAboRealizatsiiInvestitsiiniikhProektiv>. (дата звернення: 22.05.2018).
8. Сержанов В. В. Державна інвестиційна політика як інструмент модернізації національної економіки. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. Вип. 5(1). С. 73-78.
9. Штулер І. Ю., Сержанов В. В. Державна політика залучення інвестицій у стратегії розвитку національних економік. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16(2). С. 162-166.

REFERENCES:

1. Antonets T. V. (2013) Osoblyvosti suchasnoi derzhavnoi investytsiinoi polityky [Features of modern state investment policy]. Visnyk of Kharkiv National Agricultural University named after V. V. Dokuchayev, no. 4, pp. 149-154.
2. Investment activity in Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 21 May 2018).
3. Corruption Index CPI-2017. Available at: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017> (accessed 21 May 2018).
4. Lytvyn O. V. (2016) Vdoskonalennia metodyky kompleksnoho otsiniuvannia ta monitorynhu efektyvnosti investytsiinoi polityky derzhavy [Improvement of the method of integrated assessment and monitoring of the effectiveness of the investment policy of the state]. Visnyk of Lviv Trade and Economic University. Economic sciences, vol. 51, pp. 79-85.
5. Nekhaichuk D. V. (2014) Kontseptualni pidkhody shchodo reformuvannia investytsiinoi polityky v Ukraini [Conceptual approaches to reforming investment policy in Ukraine]. Investments: practice and experience, no. 20, pp. 128-131.
6. Orlova N. S., Maksymova T. V. (2014) Formuvannia investytsiinoi polityky krainy v umovakh staloho rozvytku [Formation of the country's investment policy under the sustainable development]. Investments: practice and experience, no. 24, pp. 166-170.
7. Procedure of providing of state support for the development or implementation of investment projects. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=ProtseduraNadanniaDerzhavnoiPidtrimkiDliaRozrobkiAboRealizatsiiInvestitsiiniikhProektiv> (accessed 22 May 2018).
8. Serzhanov V. V. (2017) Derzhavna investytsiina polityka yak instrument modernizatsii natsionalnoi ekonomiky [State investment policy as an instrument of modernization of the national economy]. Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy, vol. 5(1), pp. 73-78.
9. Shtuler I. Yu., Serzhanov V. V. (2017) Derzhavna polityka zaluchennia investytsii u stratehii rozvytku natsionalnykh ekonomik [State policy of attraction of investments in the strategy of development of national economies]. Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy, vol. 16(2), pp. 162-166.